

МОВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Актуальність дослідження. Мова є одним із основних елементів державності будь-якої нації, її статус та вплив у суспільстві залежить від рівня культури носіїв цієї мови. Творення свідомої політичної нації вимагає розв'язання фундаментальних питань мовної сфери, що й зумовлює актуальність цієї теми.

Мова є найбільшим, найціннішим надбанням як людського суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. Немає і не може бути мови без суспільства, без народу, який є її творцем.

Проблема феномену мови досліджувалася такими зарубіжними науковцями як Макс Шелер, Фердинанд де Соссюра, Людвіг Вітгенштайн, Альфред Тарський тощо. Великі внески також зробили українські вчені О. Казакевич, Н. Чередник, О. Потебня, І. Дзюба, М. Томенко, Д. Павличко, Л. Костенко та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз мови як чинника формування сучасної української нації.

Завдання дослідження: з'ясувати роль мови у розвитку та консолідації нації.

Об'єкт дослідження: мова як основний засіб комунікації.

Предмет дослідження: мова як інструмент, що використовується для передачі інтелектуальних знань, естетичних цінностей народу.

«Заговори, щоб я тебе побачив» [6]. Цей вислів Сократа найбільш точно передає сутність мови як вирішального знаряддя досягнення дійсності і головного засобу людського спілкування. Мова дозволяє нам ділитися своїми ідеями, мріями і думками з іншими, виражати емоції та почуття, вирішувати суперечки, будувати дружбу, економічні стосунки та культурні зв'язки. Проте мова є набагато складнішим і глибшим явищем, ніж може здатися на перший погляд.

Мовна тематика здавна входила в коло філософських інтересів і багато хто з філософів доклав значних зусиль у розвиток мовознавства. Так, уявлення про мову як ключ до розуміння мислення і знання, складну природу мови, розкривають у своїх працях Людвіг Вітгенштайн «Філософські дослідження», «Логіко-філософський трактат», Альфред Тарський «Поняття істини у формалізованих мовах», Фердинанд де Соссюра «Курс загальної лінгвістики», Аристотель трактат «Категорії» та багато інших. Макс Шелер у праці «Феноменологія і теорія пізнання» (1914) запропонував низку аргументів на користь феноменологічного бачення мови [5, с. 55].

У лінгвістичному світі актуальними залишаються ідеї В. фон Гумбольдта, Е. Бенвеніста й О. Потебні, які стверджували, що мова є передусім духовною сутністю, внутрішнім світом людини, неповторним витвором етносу. Філософський інтерес до мови викликався рухом від упевненості в прихованості за структурами мови структури дійсності до дещо скептичного ставлення до традиції пошуку через мову фундаментальної онтології і піднесення вагомості повсякденної мови як самоцінності. Деякі філософи навіть припускали, що неможливо думати без вивчення мови. Мова органічно поєднана з психікою людей, з глибинами свідомого і підсвідомого. Це підтверджує, що мова є найпоказовішим феноменом культури [2, с. 18].

Нація, як і будь-яка інша спільнота людей, не може ні сформуватись, ні існувати без спілкування її членів, без збереження ними історичної пам'яті, надбань духовності, самоусвідомлення, без ідентифікації - відчуття приналежності до цієї спільноти. Універсальним засобом здійснення всього цього є мова. Розвиток мови безпосередньо взаємопов'язаний із процесом формування самосвідомості нації та є чинником її консолідації [1]. Римська максима *Center lingua facit* (мова творить народ) найбільш точно описує мову як ключовий аспект ідентичності. Єдина мова є найважливішою умовою існування нації, основною ознакою й запорукою її повноцінної участі в духовному житті людства. Доля кожного народу органічно переплетена з долею його мови. Історія засвідчує численні приклади того, що із зникненням мови зникає і етнос. Мова є органічним атрибутом народу. Це у всі часи добре розуміли країни-колонізатори, які намагалися насамперед знищити мову народу, якого завойовували. Історія України є яскравим прикладом: укази Петра I, Валувеський циркуляр, Емський указ, проголошення російської мови офіційною (1900) та інші дії російської влади та держав, до складу яких входили українські землі, були спрямовані на ліквідацію української мови. Попри мовну асиміляцію та утиски, яких зазнавала наша мова століттями, вона збереглася і допомогла відродити нашу державу. Це підтверджує думку про те, що коли є окрема мова, то є і окремий народ [3, с. 25].

Одна єдина офіційна і державна мова є безумовним чинником єдності й благополуччя держави. Вплив мовного питання на політичні процеси та свідомість людей є очевидним, що стало наслідком ухвалення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», окремі норми якого набули чинності 16 січня 2021 року. Прийняття цього закону є правильним рішенням, адже на шляху консолідації українського суспільства, його інтеграції в сильну національну державу, одним із найважливіших факторів є мова. Відповідно до цього Закону, його основним завданням є забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки. Кожен із нас мусить пам'ятати, що, ігноруючи свої рідномовні обов'язки і поступаючись своїми мовними правами, він тим самим ослаблює відпорність, живучість народу, до якого належить [4].

В ході дослідження ми прийшли до наступних висновків: з усіх інтелектуальних цінностей, що існують у світі, найціннішою для нас є мова, особливо літературна, яка була і залишається фактором консолідації нації, її єдності. Тому кожен народ повинен плекати свою мову та дбати про неї.

Без мови взагалі не може існувати людське суспільство. Люди в процесі суспільної діяльності мають постійну потребу вступати в різні стосунки з іншими людьми, ділитися власним досвідом і давати поради й розпорядження та одержувати їх. Іншими словами, через мову ми здатні усвідомлювати себе і навколишній світ.

Зрозуміло, що мова є історією народу. В ній відбито його національні звичаї, побут, традиції. Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберегаючи її самобутність, ми зберігаємо національну культуру. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого.

Список використаної літератури

1. Григоршин С. Мова як феномен культури у контексті розвитку трансцендентальної феноменології (на матеріалі феноменології М. Шелера). Філософська думка, 2009. № 1. С. 54-65.
2. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 218 с.
3. Казакевич О. М. Українська мова як чинник формування модерної нації у європейському контексті (друга половина XIX - початок XX ст.): автореферат дис. докт. іст. наук: М-во освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 36 с.
4. Закон України "Про забезпечення функціонування української мови як державної". Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст. 81.
5. Потебня О. О. Мова. Національність. Денаціоналізація: статті і фрагменти; упоряд. і вступ. ст. Ю. Шевельов; Українська вільна академія наук у США. Нью-Йорк, 1992. 155 с.
6. Сократ. Філософський енциклопедичний словник за редакцією Шинкарука В. І. Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
7. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.: авт. колектив: О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль, 2015. 256 с.